

PSYCHOLOGIE NEJEN JAKO PROFESE, ALE I JAKO OSUD

Autor: Jiří Dan • Rubrika: Společnost a politika • Publikováno: 08. 09. 2014 • KULTURNÍ NOVINY 36/2014 • <https://www.kulturni-noviny.cz/permalink/12038>

Významný psycholog a překladatel Karel Plocek se 4. září dožil osmdesáti let. Jeho osobní život i profesní cesta zrcadlí vývoj oboru, jenž se mu stal osudem. Role a pojetí psychologie, této vědy o lidské psychice, vyvolává stále řadu důležitých otázek, které mají celospolečenské dopady.

Životní jubileum významného moravského psychologa a překladatele si dovoluji připomenout jako jeho posluchač na fakultě, učeň v diagnostice a psychologické pomoci dětem a dospívajícím a přítel při společném prožívání svých osudů a reflexi světového dění.

Karel Plocek o sobě říká, že se narodil třikrát. V rodném listu má napsáno 4. září 1934. Jako druhé narozeniny označuje své vyrovnání se s těžkou ortopedickou nemocí a její překonání v prvním roce života. Potřetí se narodil 1. května 1945, když přežil těžké závěrečné boje 2. světové války ve své rodné obci v Říčanech u Brna. Tyto traumatické zážitky se otiskly v jeho duši, zvýšily jeho vnímavost pro utrpení druhých, připravenost pomáhat v psychické nouzi.

UNIVERZITA I ROZSÁHLÉ SAMOSTUDIUM

V roce 1953 maturoval Karel Plocek na gymnáziu a v roce 1959 ukončil studium psychologie na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Příčinou prodloužení studia o jeden rok nebyl špatný prospěch, ale vysoce mravný čin, za který byl podmíněně vyloučen ze studia (zaslal jednomu známému, který emigroval, do Rakouska jeho průkaz o studiu).

Studium jednooborové odborné psychologie se v padesátých a šedesátých letech konstitovalo a formovalo v situaci ideologických tlaků zvenčí aktivovaných. Psychologie, tak jak ji již ve dvacátých letech směřoval zakladatel Psychologického ústavu univerzity v Brně profesor Mihajlo Rostohar, byla vytěsňována a nahrazována tzv. učením o vyšší nervové činnosti. Studenti byli vzděláváni zejména v lékařských disciplínách, jejichž znalost zužitkovala tehdejší generace absolventů v praktické činnosti. Velká díla předchozí etapy vzdělávání v psychologii si ovšem museli posluchači doplnit samostudiem.

Zvidavější ze studentů brněnské univerzity (což prý dle jubilanta byli téměř všichni) četli díla Rostoharova, prvorepublikovou učebnici *Psychologie* Ferdinanda Kratiny, Roberta Konečného překlad Dreikursova *Úvodu do individuální psychologie*, ale také celostně pojatou učebnici Antona Jurovského *Psychológia*. Toto období výuky psychologie po roce 1950 by si zasloužilo objektivní posouzení z hlediska náplně oboru i činnosti jednotlivých protagonistů. Zajímavé a prospěšné by bylo srovnání vývoje psychologie v "nelehkých dobách" s vývojem psychologie po roce 1990, v době "lehké", s možnostmi, ale částečně i s nutností přizpůsobit se globalizačním tlakům. Ty se projevují nejen rozdělováním studia psychologie na bakalářský a magisterský stupeň, ale také ztrátou legislativně zakotveného vymezení "odborný psycholog". Pod mantrou, že psychologie je věda interdisciplinární, dochází k rozměňování psychologických poznatků v disciplínách, jejichž představitelé mnohdy sami pochybují, zda je vůbec jejich obor vědou.

NEJEDNODUCHÉ CESTY PSYCHOLOGICKÉHO PORADENSTVÍ

Karel Plocek prošel několika různě zaměřenými psychologickými pracovišti, mezi nimiž převažují poradenská zařízení. Typické pro tehdejší dobu bylo, že na většině pracovišť začínal jako první psycholog. To s sebou přinášelo možnost i nutnost kriticky zavádět a ověřovat nové metody. Patří k zakladatelské generaci poradenských psychologů. V letech 1968-1993 pracoval dr. Karel Plocek na plný úvazek jako psycholog Pedagogicko-psychologické poradny Brno-venkov. Poradenství však nemělo u nás jednoduchou pozici. Po roce 1950 k nám totiž dolehly důsledky Usnesení ÚV VKS(b) o pedologických zvrácenostech v systému lidových komisariátů pro vzdělávání, uveřejněného v deníku Pravda dne 5. července 1936. Tomuto usnesení předcházelo smrtelné poskytnutí psychologických testů nepsychologům, učitelům, pro testování žáků a po něm následovalo v tehdejší SSSR dlouhé třicetileté období zákazu svébytné psychodiagnostické činnosti.

Vedle psychologické činnosti ve prospěch konkrétního člověka je třeba zmínit Plockovu činnost publikační, popularizační a překladatelskou. Přednášel na univerzitě (než byl z ideových důvodů této možnosti zbaven). Napsal skripta *Psychologie dospívání*, několik učebních textů k posuzování vzdělavatelnosti a vychovatelnosti, k psychologickému posuzování způsobilosti dětí k zahájení školní docházky. Do naší pedagogicko-psychologické praxe uvedl názory přední ruské dětské psychiatřičky G. J. Sucharevové, jejíž koncepci disharmonického vývoje osobnosti tvořivě rozpracoval a aplikoval na objasňování výchovných a výukových problémů dětí a dospívajících. Své jazykové znalosti uplatnil, když se podílel na překladu knihy H.-D. Schmidta *Obecná vývojová psychologie*, která vyšla roku 1984, kde musel vyřešit řadu náročných terminologických problémů. Vedle této "oficiální" činnosti překládal do samizdatové podoby práce autorů, kteří u nás nemohli být v sedmdesátých a osmdesátých letech vydávání - jako příklad uveďme jezuitu, paleontologa a filosofa Teilharda de Chardin (Plocek přeložil knihu *Lidský fenomén*) a psychologa C. G. Junga. Práce na Jungovu dílu se začala veřejně zúročovat až po roce 1989.

ANGAŽOVANÝ ODBORNÍK

Po roce 1990 se Karel Plocek angažoval v diskusích o nové podobě psychologické profesní společnosti. Vznikla tehdy Českomoravská psychologická společnost, která přinejmenším do roku 2000 plnila své poslání jako "dobrovolné stavovské, výběrové a vědecké sdružení psychologů České republiky (ČR)". Jubilant zachránil před zničením archiv brněnské pobočky psychologické společnosti obsahující materiály z let 1964-1991 a předal ho do Archivu Masarykovy univerzity. Stál u zrodu Asociace poradenských psychologů ČR a pravidelně poskytuje na seminářích své praktické zkušenosti i poznatky z literatury.

V posledních 20 letech se od sebe stále více vzdalují komunity vysokoškolských učitelů a studentů na straně jedné a psychologů činných v "praxi". Učitelé jsou pod tlakem bodování akademického výkonu, psychologové v praxi mají pořád ještě hodně práce a nemají síly a čas setkávat se k výměnám zkušeností, které by nebyly spojeny se získáním kreditních bodů. Zkušenost při interpretaci psychologických nálezů nelze totiž nahradit účastí na zahraničních konferencích (ty se většinou nevěnují konkrétní psychodiagnostické činnosti) nebo monografiemi referátového typu. Karel Plocek vždy tyto dvě oblasti propojoval. Na vlastní kůži a ve vlastní práci prožil působení výše uvedeného ideologického Usnesení. Bojoval za to, aby psychologové mohli vykonávat svoji odbornou činnost a nebyli vláčeni v činnostech vyplývajících z krátkodechých politických zadání. Kde jsou všichni ti studenti vojenských středních škol, jejichž nábor (k němuž byli nuceni i psychologové) byl politickou prioritou našeho školství v první polovině osmdesátých let? Jak se mají?

Jako malá, hospodářsky téměř nesamostatná země ve středu Evropy budeme muset i nadále čelit ideologickým tlakům přicházejícím zvenčí. Budeme svědky a účastníky "zápasu, který od věků do věků se šíří", abychom citovali z eseje *Mír* básníka Otokara Březiny, jehož dílo náš jubilant obdivuje a je aktivním členem Společnosti Otokara Březiny. Karel Plocek varuje před ideologickými tlaky, v jejichž pozadí je snaha jednotlivců i národů získat okamžitý finanční zisk a moc. Na půdě psychologie to již nejsou tlaky ze strany východní, ale myšlenka byznysu, zisku, která působí ničivěji než jasně ohraničená světská moc dřívější.

Přejeme jubilantovi, a zároveň to přejeme i sobě, abychom se ještě mnoho pozemských let "potkávali v poznávání společné pravdy" a nakonec se směli potkat, řečeno opět s Otokarem Březinou, "ve sladkém obejmutí návratu"...